

METODY NAUKI CZYTANIA

Opracowała M. Jabłońska - Szewców

W Polsce, na przestrzeni ostatnich lat, pojawiło się wiele nowych koncepcji nauki czytania, umownie nazywanych „metodami”. Stosowanie ich w edukacji przedszkolnej wymaga określonej wiedzy o rozwoju dziecka oraz o specyficznych właściwościach języka polskiego. Nowe metody stanowią dla nauczyciela swoiste wyzwanie – pomocy dzieciom w żmudnej, czasami monotonnej, pełnej przeszkód drodze poznania.

NOWE KONCEPCJE NAUKI CZYTANIA

Podstawowym kryterium wyboru odpowiedniej metody nauki czytania powinny być przede wszystkim specyficzne cechy danego języka. W Polsce dominuje metoda analityczno-syntetyczna w odmianie wyrazowej. Konieczność poznania sylab, części wyrazowych i liter, by móc poprawnie identyfikować różne formy tego samego wyrazu, jest niezbędna ze względu na fleksyjny charakter naszego języka. Większość nowych rozwiązań metod nauki czytania polega na próbie modyfikacji metod analityczno – syntetycznych lub globalnych oraz postulowaniu wydłużenia w czasie nauki czytania poprzez zachęcanie do rozpoczęcia nauki czytania z dziećmi poniżej szóstego roku życia.

Przedstawiony poniżej przegląd wybranych koncepcji nauki czytania to wybór rozwiązań adaptowanych w Polsce najczęściej w odniesieniu do nauki czytania w edukacji przedszkolnej. Przegląd ten nie dokonuje oceny, a jedynie pokazuje możliwości w odniesieniu do wczesnej nauki czytania.

1. Metoda barwno-dźwiękowa H. Metery

Była stosowana w Polsce w latach siedemdziesiątych, jednak niektóre wykorzystywane przez autorkę rozwiązania mogą być nadal użyteczne w nauce czytania w przedszkolu.

Helena Metera wydzieliła dwa okresy nauki czytania. Pierwszy, przed- literowy, w którym następuje poznanie dźwiękowej budowy wyrazów i drugi, przeznaczony na opanowanie zapisu graficznego poszczególnych dźwięków-liter oraz właściwą naukę czytania.

Autorka podkreśla znaczenie dobrej znajomości struktury dźwiękowej wyrazów dla rozumienia czytanego przez dziecko tekstu. H. Metera przyjęła założenie o wykorzystaniu innych analizatorów niż słuchowy w kształtowaniu analizy i syntezy słuchowej wyrazów wraz z umiejętnością różnorodnego operowania dźwiękową strukturą wyrazów przed poznaniem jego znaku graficznego. Dokonywanie analizy wzrokowo słuchowej lub ruchowo-słuchowej z powolnym przejściem od symbolicznego zapisu (ruch ciała) do symbolicznego zapisu graficznego (kolorowy kar tonik), a potem do właściwego zapisu graficznego (litera) prowadzi do zrozumienia związku, jaki zachodzi między dźwiękiem a jego zapisem.

2. Nauka czytania i pisania metodą fonetyczno – literowo – barwną B. Rocławskiego

Łączy technikę płynnego czytania ze zrozumieniem z nauką pisania, ponieważ, zdaniem autora, nie należy odrywać czytania od pisania ani uczyć jednego bez drugiego. To właśnie poznawanie liter wyzwało u dziecka spontaniczną chęć pisania. Dlatego nauka czytania postępuje prawie jednocześnie z nauką poprawnego kreślenia i łączenia liter. Wprowadzenie kolorów czerwonego i zielonego zostało podyktowane koniecznością wyodrębnienia ściśle określonych głosek w trakcie nauki czytania. To zróżnicowanie kolorystyczne wprowadzono w wyrazach, w których liczba głosek nie jest równa liczbie liter. Niektóre głoski są

zapisywane dwoma lub trzema literami - wówczas ten fragment zapisu oznacza się kolorem zielonym. Kolorem czerwonym oznacza się w wyrazach to miejsce, gdzie litera lub dwuznak są symbolem graficznym głoski zapisywanej w innym miejscu, w innym wyrazie inną literą. W celu ułatwienia dziecku analizy i syntezy głoskowej (fonemowej) oraz poznania zapisu graficznego wyrazu elementem koniecznym jest - zdaniem B. Rocławskiego zastosowanie w ćwiczeniach i w zabawie specjalnych klocków LOGO. Twórca koncepcji programu nauki czytania i pisania metodą fonetyczno-literowo-barwną jest również autorem klocków LOGO składających się na swoisty ruchomy alfabet. Różni się on nieco od alfabetu stosowanego w podręcznikach szkolnych. Autor włączył do niego nowe wieloznaki: ni, si, zi, ci, dzi.

Wprowadził również litery q, y, x.

Klocki zawierają cztery podstawowe warianty danej litery. Każdy wariant jest znakiem tego samego fonemu. Na każdym klocku występuje wielka i mała litera drukowana oraz wielka i mała litera pisana

Czytanie wyrazów należy rozpoczynać wstępną techniką, zwaną "ślizganiem się" z litery na literę. "Ślizganie się" z wydłużeniem głosek jest tylko początkowym etapem, w którym od czytania krótkich wyrazów i sylab przechodzi się do czytania krótkich tekstów.

By nauka czytania przebiegała równomiernie u wszystkich uczących się, nie wolno zaniżać poziomu wymagań w odniesieniu do każdego dziecka. Jeżeli dziecko nauczyło się czytać szybciej niż rówieśnicy, to doskonalili ono technikę czytania, gdy inne dziecko dalej pozostaje na etapie syntezy i analizy sylabowej. W nauce czytania cały czas należy pracować z dzieckiem w takim tempie i przez taki okres, by nie zabijać w nim naturalnej chęci do czytania.

3. Metoda Dobrego Startu M. Bogdanowicz

To polska modyfikacja francuskiej metody Bon Depart. Dokonana w Polsce adaptacja tej metody odbiega jednak znacznie od francuskiego pierwowzoru. Autorka adaptacji, Marta Bogdanowicz wprowadziła szereg zmian oraz wzbogaciła metodę o wiele nowych elementów. Odeszła od obcojęzycznego nazewnictwa, pozostawiając jedynie ogólną ideę, niektóre techniki i kilka wzorów graficznych.

W opracowanej przez siebie wersji przetworzyła strukturę zajęć na wprowadzające, właściwe i końcowe oraz zmieniła formułę i przebieg ćwiczeń (ruchowe, ruchowo-słuchowe, ruchowo-słuchowo-wzrokowe), a także uzupełniła zestaw piosenek i wzorów

W polskiej adaptacji metody podstawą jest jednoczesne usprawnianie analizatorów: wzrokowego, słuchowego i kinestetyczno-ruchowego. Zasadniczą rolę odgrywa wzrok, słuch i sprawność motoryczna dziecka. Metoda Dobrego Startu, mimo ukierunkowania na rozwój funkcji percepcyjno- motorycznych, kształci i usprawnia także inne funkcje psychiczne.

Obecnie istnieją trzy polskie warianty Metody Dobrego Startu:

- "Piosenki do rysowania" - to zestaw ćwiczeń dla dzieci rozwijających się nieharmonijnie, dzieci z tzw. ryzyka dysleksji oraz dzieci z poważnymi zaburzeniami rozwoju.
- "Piosenki i znaki" - stanowią przedłużenie poprzedniego zestawu ćwiczeń, ale realizuje się je na innym materiale. Przeznaczone są również dla dzieci z tzw. ryzyka dysleksji oraz w okresie poprzedzającym naukę liter dla dzieci starszych, powyżej siedmiu lat, opóźnionych w rozwoju.
- "Piosenki na literki" - to zbiór ćwiczeń ułatwiających polisensoryczne uczenie się liter, zwłaszcza dzieciom z grupy tzw. ryzyka dysleksji i uczniom dyslektycznym oraz dzieciom mającym trudności w nauce czytania i pisania, a także dzieciom opóźnionym w rozwoju.

4. Zabawa w czytanie G. Domana

Glen Doman traktuje czytanie jako element dziecięcej zabawy. Jest zwolennikiem domowej nauki czytania i prze nosi ją ze zinstytucjonalizowanych form kształcenia do domu rodzinnego. W ten sposób nauka czytania pochłania więcej czasu, ale jednocześnie uwzględnia indywidualne predyspozycje dziecka. Członkowie rodziny, zwłaszcza matka,

tworząc wokół czytania swoisty klimat i aurę zabawy, uczą dziecko czytać w zgodzie z jego rozwojem i możliwościami. Przyspieszenie lub spowolnienie tempa zdobywania umiejętności czytania jest uzależnione od samopoczucia dziecka i jego chęci do zabawy. Rozłożenie nauki czytania w czasie oraz potraktowanie jej przez dziecko jako jeszcze jednego elementu zabawy, wcale nie wiodącego, a więc pozbawionego oceny, eliminuje większość negatywnych czynników współwystępujących w klasycznych metodach nauki G. Doman twierdzi, że naukę czytania można rozpocząć z dzieckiem wkrótce po jego urodzeniu. Uważa, że istnieje ścisły związek pomiędzy procesem kształtowania się pojęć a techniką czytania. Stąd sugeruje wprowadzenie swoistej stymulacji wielu zmysłowej, która może przyczynić do pełniejszego rozwoju dziecka. Radosna i pozbawiona zabawa w czytanie nie tylko umożliwia dziecku nabycie umiejętności czytania, ale rozwija równocześnie jego kompetencje językowe.

"Zabawa w czytanie" to wykorzystanie globalnej nauki czytania odpowiednio dobranych wyrazów z zachowaniem pewnej chronologii ich prezentacji w ściśle określony przez autora sposób. Zapamiętywanie wyrazów, a raczej ich zapisu graficznego, nie sprawia dzieciom większych trudności, jeżeli rozumieją one sens przeczytanego przez siebie wyrazu.

5. Wprowadzenie w świat pisma I. Majchrzak (odimienna metoda nauki czytania).

Wg. koncepcji I. Majchrzak rozumienie słowa powinno wyprzedzać umiejętność jego odczytania, „bo to nie litery się czyta, tylko sens”. O nabyciu umiejętności czytania decydują umysł i wzrok. Dziecko od samego początku wchodzi w świat pisma jako w świat znaczeń, a nie poszczególnych liter. W swoich założeniach koncepcja pomija prawie zupełnie analizę i syntezę słuchową, a nowością jest to, że naukę rozpoczyna od imienia, które jest słowem „otwierającym świat pisma”. Jest kluczem, za pomocą którego dziecko może, w sposób dla siebie najłatwiejszy i najbardziej naturalny, odkryć alfabetyczną strukturę pisma, czyli reakcję znaczeniową między wyrazem napisanym a słowem mówionym oraz reakcję brzmieniową między literą a fonemem.

Do niedawna w polskich przedszkolach nauka czytania rozpoczynała się bardzo intensywną pracą dopiero w tzw. „zerówce”. Więc edukacja przedszkolna w tym zakresie trwała jedynie rok. Z doświadczenia wiemy, że to mało czasu, a tempo było dość duże i nie wszystkie dzieci nadążały za nim. Zaś wczesną naukę czytania rozpoczynamy już od najmłodszej grupy dzieci przedszkolnych i możemy kontynuować ją, aż do „zerówki”. Mamy więc około 4-let nauki. Obecnie ułatwieniem we wdrażaniu wczesnej nauki czytania jest wydany program dr I. Majchrzak pt.: „Nazywanie świata - odimienna metoda nauki czytania” i 2 książki z cyklu: „Opowieści sowy”, wg. których wprowadzamy kolejne działania edukacyjne.

Wczesne czytanie przebiega zgodnie z pewnymi etapami:

1. Akt inicjacji – wprowadzenie wizytówek z imionami dzieci. Na wizytówkach wpisujemy imiona według propozycji dzieci. Mogą być zdrobnienia. Wizytówki wypisujemy przy dziecku, objaśniając każdą napisaną literę. Następnie wizytówki rozwieszamy w sali, w miejscach wybranych przez przedszkolaków np. na szufladkach, ścianach, bokach szafek itd.
2. Ściana pełna liter – Na długiej taśmie przygotowujemy alfabet do demonstracji z literami pisanymi i drukowanymi, dużymi i małymi, który jest na stałe przymocowany do tablicy lub jednej ze ścian w sali. Alfabet uzmysławia dzieciom, że wszystkie, tak różne w brzmieniu imiona, zostały zapisane za pomocą ograniczonej liczby znaków. Dzieci w sposób spontaniczny odszukiwały litery, które są w imionach.

3. Prezentacja alfabetu – nauczycielka prezentuje wszystkie litery alfabetu duże i małe. Jedna litera na dzień. Omawia ich kształt oraz brzmienie. Dzieci sprawdzają, czy wskazana litera znajduje się w ich imieniu.

4. Targ liter- Polega na wymianie z innymi dziećmi poszczególnych liter zawartych we własnym imieniu lub nazwach wybranych do zabaw desygnatów. Ten etap jest przeplatany różnorodnymi czynnościami manualnymi, aktywizującymi dziecko i utrwalającymi poznane liter. „Targ liter” to okres różnych zabaw i gier z wykorzystaniem liter, sylab i wyrazów o prostej budowie. W czasie tych zabaw dziecko powinno kojarzyć dźwięk(głoskę) z jej zapisem graficznym (literą).

5. Gry w sylaby – Na kartkach papieru piszemy sylaby, zrazu tylko najprostsze, później bardziej skomplikowane i rozdajemy je dzieciom pytając „ Masz słowo, czy nie masz słowa?” Komu sylaby ułożą się w słowa ten wygrywa. 6. Nazywanie świata - to ćwiczenie, które polega na przyporządkowaniu odpowiedniej nazwy do wszystkiego co znajduje się wokół nas. To zabawa, w której dzieci etykietują przedmioty w sali. Im więcej liter dziecko poznało, tym łatwiej dochodzi do rozszyfrowania znaczenia danego słowa.

Przykłady zabaw do poszczególnych etapów wczesnej, odimiennej metody nauki czytania:

INICJACJA

Znam twoje imię - Dziecko bierze jedną z wizytówek rozłożonych na podłodze i wręcza ją właścicielowi. Jeżeli żadnej nie rozpoznaje to odszukuje swoją. Który samolot startuje? - Wszystkie dzieci jako samoloty stoją na lotnisku. Nauczycielka pokazuje jedną z liter i te dzieci, które mają ją w swoim imieniu startują do lotu.

Kraży, kraży moje imię - Wszyscy siedzą w kole. Początkowo nauczycielka, później któreś z dzieci, podaje pierwszemu koledze wizytówkę. Kartka przechodzi z rąk do rąk, aż trafi do właściciela imienia. Po chwili po-dajemy kolejną wizytówkę. Kartki krążą w kole, aż znajdą właścicieli.

ŚCIANA PEŁNA LITER

Imię na i w kopercie- Nauczycielka daje dzieciom koperty, w których znajdują się napisane na oddzielnych kartkach litery składające się na ich imiona. Zadaniem dziecka jest złożenie swojego imienia najpierw według wzoru, potem z pamięci. Dzieci układają swoje imiona nawzajem, wyszukują wspólnych liter. Literowe pudełeczko- Jedno dziecko trzyma pudełko, w którym są litery z konkretnego imienia. Obok dziecka z pudełkiem ustawia się czworo dzieci, każde z nich wyciąga jedną literę. Zadaniem dzieci jest takie ustawienie się, by utworzyć imię kolegi. Następnie nauczycielka wrzuca do pudełeczka literki z innego imienia.

Domki literek- Zabawa przy muzyce. Na podłodze dzieci rozkładają domki wycięte z papieru a na nich nauczycielka układa po jednej literze z alfabetu. Dzieci próbują nazywać te litery i wyszukać je w alfabecie ściennym. Następnie w rytm muzyki dzieci poruszają się po sali. Gdy muzyka milknie każde dziecko podbiega do tego domku, który ma pierwszą literę z jego imienia. Modyfikacja: ostatnią literkę z jego imienia lub do domku z literka A czy K itd.

NAZYWANIE ŚWIATA

Wyrazowe zadania- Dzielimy dzieci na III zespoły.

I zespół - ma za zadanie powyjmować karteczki z rzeczownikami z tzw. „Magicznego pudełka” i poukładać je , poprzipinać lub ponaklejać do odpowiednich przedmiotów w sali.

II zespół – Otrzymuje kilka kartek ze zdaniami (np. Klocki leżą w pojemniku), które kładą w odpowiednich miejscach sali.

III zespół - sprawdza czy wszystko zostało poprawnie ułożone, czyli dobrze dopasowane rzeczowniki lub zdania .

Często powtarzamy zabawę , zmieniając skład zespołów oraz treść zapisanych zdań i wyrazów.

Etykiety- Dzieci losują napisy, odczytują, wybierają odpowiednią zabawkę i układają ją na stoliku, obok ustawiają etykietę. Lub po cichym odkryciu słowa odszukuje wzrokiem przedmiot i głośno określa jego charakterystyczne cechy.

GRY CZYTELNICZE

Zgaduj –zgadula- Na stoliku leży sześć ponumerowanych karteczek od 1 do 6. Dziecko rzuca kostką, liczy ilość wylosowanych kropek. Wybiera karteczkę z cyfrą sześć i odczytuje pierwsze wyrazy np. W ogrodzie rosną..... Dokańcza zdanie rysunkiem lub słownie.

6. Naturalna nauka języka – program nauki czytania powstały z inicjatywy W. Pye

Za twórcę tej metody uważa się B. Cutting'a. Naturalna metoda języka to nauka słuchania, mówienia, czytania i pisania poprzez zabawę i twórcze działania. Towarzyszy jej stale dziecięca aktywność twórcza. Dlatego metoda ta jest odbierana nie tylko jako uczenie się języka, ale przede wszystkim jako edukacja poprzez język, w której jest on środkiem komunikacji i instrumentem myślenia. Istotą czytania jest tutaj zrozumienie przez dziecko czytanych przez siebie treści, w których ujmuje się całe jednostki językowe, by następnie przechodzić kolejno do ich elementów.

Wykorzystanie naturalnych okoliczności, tworzących okazjonalne sytuacje edukacyjne, inspiruje dziecko, wprowadzając jednocześnie w świat pisma. W tej metodzie nauce czytania towarzyszy nauka pisania.

Punktem wyjścia w nauce czytania jest cały tekst – krótki i prosty, ale zrozumiały – oraz jego atrakcyjny kontekst. Opracowane, specjalnie do tej metody, noszą nazwę „Słonecznej Biblioteki”. Jest to seria 40 książeczek przeznaczonych do samodzielnego czytania przez dzieci w wieku przedszkolnym. Wchodzą one w skład 4 zestawów, zróżnicowanych stale wzrastającym poziomem trudności.

Nauka czytania i pisania przebiega w trzech etapach:

- zapoznanie dziecka z całością, która jest cały tekst, zdanie, wyraz;
- zapoznanie dziecka ze szczegółami: budową zdania, litery, znaków interpunkcyjnych;
- przechodzenie do budowania całości z wykorzystaniem zdobytej wiedzy.

W procesie nauki czytania i pisania występują równoległe następujące czynności:

- czytanie wspólne;
- czytanie zespołowe;
- czytanie indywidualne – samodzielne;
- czytanie dzieciom;
- pisanie wspólne;
- pisanie samodzielne;
- pisanie dla dzieci.

Do czytania nauczyciel powinien zaopatrzyć się, ewentualnie wykonać samodzielnie duże książki. Ponieważ właśnie tych książek używa się do czytania z całą grupą. Duża książka musi mieć format A – 3.

Ponadto można tworzyć:

- książki wspólnie z dziećmi,
- albumy,

- karty poetyckie,
- książki własnego autorstwa,
- inne pomoce służące do czytania, a wykonane wspólnie z dziećmi.

Z nauką czytania nierozzerwalnie związana jest nauka pisania. Uzasadnienie tego faktu jest następujące:

1. Dzieci uczą się rozpoznawania liter i od razu kreślą odpowiednią literę.
2. Dzieci szybciej zapamiętują wprowadzane litery.
3. Podczas wprowadzania nowej litery i pisania jej dzieci widzą (pracuje wzrok), słyszą (pracuje słuch) oraz piszą (pracuje ręka).

Może także pracować dotyk (litera wypukła, wklęsła, kasza manna...) Poznanie wielozmysłowe. Pierwszym etapem pisania jest ograniczenie płaszczyzny z góry i z dołu. Pisanie rozpoczynamy od imienia dziecka. W 5-latkach powinno to być to być pisanie po śladzie. Następnie przechodzimy do pisania z wyrazem (imieniem) ułożonym nad liniaturą, w której dziecko pisze wyraz. Cały czas nad pisaniem czuwa nauczyciel.

Kolejny etap to pisanie samodzielne – prostych wyrazów i w końcu całych zdań. Dzieci uczą się pisać wtedy, gdy piszą samodzielnie i wówczas, gdy pisze nauczycielka. Litery na początku piszemy oddzielnie, natomiast dwuznaki razem, ułatwia to dzieciom zrozumienie istoty litery i głoski oraz analizy syntezy wyrazów. Nauczycielka czuwa nad całą nauką pisania, a pierwszego pokazu łączenia liter dokonuje na oczach dziecka. Nauczyciel pracujący tą metodą zyskuje także wiele korzyści:

Przed wszystkim:

- dowiaduje się jakie dzieci ma w grupie,
- dzieci informują go o swoich problemach,
- może poprawiać wady wymowy dzieci,
- wzbogaca słownictwo dzieci,
- wzbudza zaufanie wśród dzieci,
- uczy dzieci wyrażania swoich myśli,
- wprowadza odpowiedni nastrój na zajęciach (radosny lub smutny),
- uczy dzieci cierpliwości, umiejętności oczekiwania na swoją kolej...

7. Nauka czytania według metody prof. J. Cieszyńskiej.

Tezą podstawową tej metody jest pierwszeństwo nauki odczytywania sylab w ich różnych konfiguracjach. Sylaba to podstawowa jednostka w procesie percepcji słuchowej. Dziecko nie słyszy głosek w izolacji, więc nieuzasadnione jest czytanie dźwięków, których w rzeczywistości nigdy nie odbiera drogą słuchową. Sylaby, które dziecko poznaje pełnią funkcję wzorca służącego do odczytywania wyrazów. Metoda jest wspomagana serią książeczek „Kocham czytać” umożliwiających indywidualizację procesu dydaktycznego. Ważnym aspektem tej metody jest konsekwentne stosowanie wielkich liter drukowanych, które są łatwiejsze do różnicowania dla dziecka, brak między nimi połączeń, co umożliwia przeprowadzenie analizy i syntezy wzrokowej. Dzieci samodzielnie dochodzą do odkrycia odpowiedniości między małą a wielką literą. Ilustracje książeczek serii „Kocham czytać” zostały tak pomyślane, aby przywoływały pozytywne doznania dziecka płynące z obcowania z rodziną, rówieśnikami, światem zwierząt i roślin.

Metoda ta wprowadzana jest etapami, odpowiednimi do wprowadzania każdej z liter:

1. powtarzanie (mechanicznie za nauczycielem) wraz z pokazem zapisu graficznego.
2. rozumienie – wskazywanie głoski przez dziecko.
3. nazywanie – samodzielne czytanie.

Naukę czytania należy rozpocząć od liter odpowiadających wszystkim samogłoskom ustnym. Umożliwia to potem wprowadzanie zapisu spółgłosek w sylabach. Rozpoczyna się więc od pokazania graficznych obrazów samogłosek prymarnych: A, U, I. Odczytując samogłoskę, dziecko zapoznaje się jednocześnie z jej ruchową wizualizacją, prezentowaną przez nauczyciela. Następnie wprowadza się pozostałe samogłoski: E, O, Y. Ważne jest, aby

pokazać dzieciom, że samogłoskę U można zapisać na dwa sposoby (U, Ó). Naukę czytania spółgłosek także rozpoczyna się od spółgłosek prymarnych (P-M), które wprowadzane są wraz z samogłoskami na sylabach otwartych. Kolejność wprowadzania liter opiera się na książeczkach serii „Kocham czytać”. Ważne jest, aby tak dobierać pary liter, aby wykorzystać zasadę maksymalnego kontrastu, która ułatwi dziecku różnicowanie liter. Autorka radzi, aby wprowadzać dzieciom także samogłoski nosowe, spółgłoski miękkie oraz dwuznaki. Uważa także, że wraz z nauką czytania sylab powinno się równoległe prowadzić ćwiczenia globalnego rozpoznawania wyrazów w celu stymulacji pamięci symultanicznej oraz oddziaływania psychologicznego (kształtowania poczucia własnych możliwości).

Literatura:

1. Kamińska K., Nauka czytania dzieci w wieku przedszkolnym, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A., Warszawa 2000
2. Bogdanowicz M., Metoda Dobrego Startu, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1989
3. Cackowska M., Nauka czytania i pisanie w klasach przedszkolnych, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999
4. Czytanie i pisanie – nowy język dziecka, red. Brzezińska A., Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A., Warszawa 1989
5. Doman G., Doman J., Jak nauczyć małe dziecko czytać, „Excalibur” Bydgoszcz 1992
6. Roślowski B., Nauka czytania i pisanie, Glottispol, Gdańsk 1992
7. Cieszyńska J., Kocham uczyć czytać. Poradnik dla rodziców i nauczycieli, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2006
8. Cieszyńska J., Nauka czytania krok po kroku. Jak przeciwdziałać dysleksji, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2001